

ASPECTE PRIVIND CONTRIBUȚIA LUI NICOLAE TITULESCU LA PROMOVAREA DREPTURILOR OMULUI

Lect. Univ. dr. Bogdan Adrian
Universitatea din Craiova

1. Nicolae Titulescu reprezintă o figură marcantă a diplomației europene din perioada interbelică. Deși și-a desfășurat activitatea într-un context istoric nefavorabil datorită constituirii unor alianțe militare de tipul Antantei și al Triplei Alianțe a găsit resursele necesare pentru a întări pacea și securitatea internațională. Pe lângă talentul său oratoric desăvârșit se remarcă și prin puterea argumentației și genul său juridic, fapt ce i-a permis să devină vizionar al evoluției politicii internaționale. Pornind de la unul din perceptorii fundamentale ale filosofiei sale politice și juridice acela de a înlocui "dreptul forței" prin "forța dreptului" în scopul menținerii și consolidării păcii, el a ridicat dreptul la rangul de forță transformatoare în societate, iar oamenilor le-a atribuit rolul de făuritori ai propriului destin. Referitor la destin, Nicolae Titulescu era de părere că acesta nu trebuie privit ca o fatalitate ci ca o provocare. Noi nu trebuie să folosim destinul drept scuză ci trebuie să-l considerăm ca o probă, care este dată numai celor puternici.

O contribuție importantă a fost adusă de către Nicolae Titulescu în domeniul dreptului internațional public. În acea perioadă drepturile omului formau o secțiune a dreptului internațional public. Datorită evoluției relațiilor sociale, în prezent, drepturile omului s-au consolidat, formând o nouă disciplină de drept, respectiv Protecția Internațională a Drepturilor Omului. Pornind de la clasificarea drepturilor omului, care se poate face pe baza a mai multor criterii, putem reliefa în ce constă contribuția lui Nicolae Titulescu la promovarea drepturilor omului. Astfel, unii autori au împărțit drepturile, în funcție de criteriul *numărului persoanelor* în: a) **drepturi colective** - din categoria cărora fac parte: dreptul la pace; dreptul la securitate internațională; dreptul popoarelor la autodeterminare; dreptul de asociere în sindicate; egalitatea între sexe etc; b) **drepturi individuale** - din categoria cărora fac parte toate celelalte drepturi. Dar cea mai folosită clasificare este aceea fundamentată pe cele două Pacte internaționale ale drepturilor omului. În funcție de acestea, drepturile omului se împart în: **a) drepturi civile**, din această categorie de drepturi fac parte: dreptul la viață, la libertate și la inviolabilitatea persoanei, dreptul de a se căsători, dreptul la egală ocrotire a legii, dreptul de a fi recunoscut ca subiect de drept, egalitatea în drepturi între bărbat și femeie, dreptul la o cetățenie, dreptul la proprietate, dreptul de a nu fi supus unei imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familie, în domiciliu sau în corespondența sa, ori a unei atingeri ilegale aduse onoarei sau reputației; **b) drepturi politice**: dreptul la libertatea gândirii, conștiinței și religiei, dreptul la întrunire pașnică, dreptul la liberă circulație (alegerea domiciliului, părăsirea și reîntoarcerea în țară etc.), dreptul de a participa la conducerea statului (de a alege și a fi ales, de a avea acces la funcțiile publice), dreptul la azil; **c) drepturi economice și sociale**: dreptul la muncă, dreptul la asigurare socială, dreptul mamelor la ocrotire socială, dreptul copiilor și adolescenților la ocrotire specială, dreptul de asociere, inclusiv în sindicate, dreptul la odihnă și la timp liber, dreptul persoanei la un nivel de trai suficient pentru

familia sa, dreptul la concediu plătit, dreptul persoanei la realizarea drepturilor din domeniile vieții economice, sociale și culturale pentru menținerea demnității sale, dreptul la sănătate; **d) drepturi culturale:** dreptul la educație, dreptul de a participa la viața culturală, dreptul de a beneficia de progresul tehnic și de aplicațiile sale, dreptul persoanei de a beneficia de protecția intereselor morale și materiale decurgând din operele sale.

2. În domeniul drepturilor colective, Nicolae Titulescu a militat pentru instituirea păcii mondiale, dar, în special, pentru promovarea păcii europene. Activitatea cea mai importantă desfășurată de către Nicolae Titulescu a fost în domeniul Dreptului internațional, unde și-a adus contribuția la rezolvarea unor probleme legate de promovarea valorilor fundamentale ale omenirii respective pacea și securitatea internațională. Cele două deziderate fundamentale ale omenirii (pacea și securitatea internațională) sunt stranse legate între ele, neputând exista decât împreună. Nu se poate vorbi despre o pace mondială atât timp cât nu poate fi asigurată securitatea internațională.¹ Situația se prezintă la fel și în cazul existenței securității, când nu putem vorbi de instituirea acesteia în absența păcii mondiale. Pacea reprezintă un compromis pe care trebuie să-l facă toate națiunile întrucât considerăm că, datorită specificului ființei umane, niciodată aceeași idee nu va fi împărțită de către toți oamenii. Acest fapt se datorează, în primul rând interesului pe care îl pot manifesta față de ideea respectivă și în al doilea rând datorită specificului educației pe care o primește individul. Pacea mondială derivă din conviețuirea pașnică între națiuni. Titulescu considera că cel mai bun mijloc pentru păstrarea unității naționale îl reprezintă pacea. El afirmă că vrea pacea deși nu este pacifist. Pentru asigurarea păcii mondiale Nicolae Titulescu avea o soluție foarte simplă și anume aceea de a constitui un front unic al păcii. În viziunea lui, asigurarea securității se putea face atât prin intermediul legii internaționale cât și prin întărirea alianțelor militare la care România era parte. Acest caracter dual referitor la asigurarea securității țării noastre a fost explicit menționat atunci când Nicolae Titulescu afirma că "niciodată nu am stabilit securitatea României numai pe baza Pactului Societății Națiunilor. Alături de el am creat tratate de alianță speciale, ca de pildă Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică, care, dacă funcționează în cadrul Societății Națiunilor, sunt totuși complimentele lui necesare."² Tratatele de alianță, considera Titulescu, reprezintă un mijloc eficace de asigurare a hotarelor țării noastre întrucât știa că "nimic nu mi le poate chezașui mai bine ca forța noastră militară"³.

Instaurarea păcii presupune respectarea suveranității statelor. Meditând pentru întărirea institutelor internaționale Titulescu era de părere că "pentru a împiedica războiul ca fenomen social trebuie să începem prin stăvilirea războiului ca instituție legală. Acest prim scop trebuie să răspundă noilor legi internaționale care organizează pacea"⁴. Trebuie menționat faptul că până în anul 1928 războiul era socotit ca fiind un mijloc licit de rezolvare a diferendelor internaționale. Numai odata cu semnarea Pactului Briand - Kellogg din anul 1928 războiul a fost scos în afara legii. Din acest moment se poate vorbi despre posibilitatea existenței unei păci mondiale. Referitor la război Titulescu își exprima convingerea că "războiul nu este niciodată, dar într-adevăr niciodată, soluția unui conflict.

¹Nicolae Titulescu - Eseu despre o teorie generală a drepturilor eventuale, Editura Fundația Europeană Titulescu - Filiala Craiova, Craiova 2002, p 8.

²Nicolae Titulescu, Discursuri, Editura Științifică, București, 1967, p 537.

³Nicolae Titulescu, Discursuri, Editura Științifică, București, 1967, p 537.

⁴Ibidem, p. 319.

Războiul, în cazul cel mai bun, adică războiul victorios, nu poate decât schimba termenii problemei nemulțumitului de mâine va lua locul nemulțumitului de astăzi. Unui război dus în numele dreptății îi va urma un război dus în numele justiției. Și așa la nesfârșit. Și cu ce preț? Cu un preț imens plătit de întreaga comunitate internațională pentru motivele obiective ale unuia sau mai multora dintre membrii săi⁵.

Titulescu și-a adus o contribuție importantă la definirea noțiunii de agresiune cu ocazia Convențiilor de la Londra din 1933. Astfel, se stipula expres în documentele acestor reuniuni că "nici un considerent, de orice natură ar fi el, politică, economică, militară sau de alt ordin, nu poate servi ca justificare pentru agresiune"⁶. În mod excepțional, chiar și în zilele noastre, un stat poate folosi forța militară împotriva altui stat, dar numai în cadrul exercitării dreptului la autoapărare. Executarea acestui drept se face cu respectarea anumitor condiții, printre care putem menționa: - autoapărarea trebuie să fie proporțională cu amploarea atacului; - autoapărarea să fie necesară pentru respingerea agresiunii armate.

3. Promovarea idealului de pace de către Nicolae Titulescu nu se baza numai pe dorința de pace afirmată de către acesta în mod repetat ci și pe necesitatea asigurării unui climat de pace pentru România. Conceptul de democrație, pe care se fundamentează pacea mondială, a fost introdus în cadrul colectivității internaționale de către Societatea Națiunilor. Titulescu menționa că "datorită democrației suntem cu toții egali în fața legii"⁷. Alianțele și colaborările internaționale încheiate de către Titulescu erau făcute în limitele colaborării internaționale, liber consimțite. Titulescu a transformat tehnica de negociator într-o operă de artă. Atunci când pornea o negociere el își fixa o limită, sub care nu mai cobora, oricât de mari ar fi fost presiunile exercitate asupra lui. Folosea cu această ocazie o serie de argumente obiective, care de multe ori se împleteau cu manifestări personale temperamentale. Brutalitatea a fost exclusă întotdeauna din demersul său de negociator. Fin psiholog, Titulescu nu își umilea adversarii ci îi trata cu o delicată indulgență. În acest mod adversarii săi pierdeau lupta fără a rămâne cu resentimente personale față de el.

În concepția lui Titulescu "bunul cel mai de preț al unei țări este pacea prelungită, care singură îngăduie unei națiuni să-și găsească drumul, care singură îngăduie să se aducă civilizației generale binefacerile creatoare ale geniului național"⁸. Pacea presupune o înțelegere cu vecinii, dar în același timp și o înțelegere a punctului de vedere al fiecăruia dintre aceștia. Titulescu era de părere că pacea nu constituie decât un cuvânt dacă nu are la bază securitatea. "Securitatea nu este o operă de formule. Ea este o realitate ce constă în asocierea împotriva unui flagel comun ce se cheamă războiul. Dacă asociația este deschisă tuturor națiunilor fără excepție și dacă există națiuni ce refuză să participe la ea, aceasta înseamnă pur și simplu că primejdia războiului este mai mică pentru ele decât pentru celelalte sau că, în ordinea concepțiilor lor, războiul nu este o catastrofă"⁹. Astfel pot fi justificate eforturile făcute de Nicolae Titulescu pentru întărirea instituțiilor internaționale, în special a Ligii Națiunilor. Orice demers al lui Titulescu în această direcție era justificat de găsirea unor elemente de securitate pentru România. El este considerat precursorul român care a luptat pentru coeziunea pan-europeană prin acțiunile sale de identificare a

⁵Ibidem, p. 331.

⁶Vasile Ciuvăț, *Drept internațional public*, Editura Universitaria, Craiova, 2002, p.77.

⁷Nicolae Titulescu, *Eseu despre o teorie generală a drepturilor eventuale*, Editura Fundația Europeană Titulescu - Filiala Craiova, Craiova, 2002, p.9.

⁸Nicolae Titulescu, *Pledoarii pentru pace*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p.457.

⁹Ibidem, p.407.

focarelor de instabilitate din Balcani și de reformare a instituțiilor internaționale. Titulescu menționa că există o putere superioară forței și aceasta este conștiința unei solidarități umane, iar a o proclama nu înseamnă a vorbi în vânt, înseamnă a lua contact cu singura realitate care există și care - pentru că se crede îndeosebi că nu poate fi violată fără urmări, pentru că niciodată nu sunt studiate reacțiile ei implacabile, pentru că este invizibilă pentru toți cei care cred că viața nu este alcătuită decât din lucruri care se numără, se cântăresc sau se măsoară - este socotită ca inexistentă¹⁰. Aversiunea lui Titulescu împotriva agresiunii - pe care o urmărea să o facă imposibilă - nu se explică numai prin respectul ce-l avea față de ordinea politică și juridică creată prin convențiile internaționale. El înțelegea prea bine ce înseamnă războiul pentru omenire, ce dezastre poate să aducă și ce nenorociri fără număr¹¹.

4. O contribuție importantă a avut-o Nicolae Titulescu și în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale. În conferința ținută la 15 martie 1929 la Paris, în cadrul lucrărilor Academiei Diplomatice Internaționale, a subliniat necesitatea acordării minorităților naționale unor anumite drepturi fundamentale ale omului precum: dreptul la naționalitate, dreptul de a folosi limba minoritară, dreptul la egalitate etc. Conform concepției sale, în acea perioadă existau două categorii de state, unele care aveau interes ca foștilor lor supuși să li se acorde o protecție maximă și altele, pe teritoriul cărora traiau minoritățile naționale, care aveau tendința de a limita aceste drepturi pentru a preveni formarea unui stat minoritar în interiorul granițelor lor. Concluzia la care ajunge Nicolae Titulescu este aceea că : *Obligațiile statelor față de minorități trebuie să fie universale, sub formă de drept sau sub formă de morală...Minoritățile să fie tratate cu bunăvoință, dar și statele din care fac parte să fie tratate la fel.*¹² O problemă importantă, pusă în discuție în cadrul principiului fundamental al dreptului internațional public, respectiv principiul dreptului popoarelor de a-și hotărâ singure soarta (care mai este numit și principiul autodeterminării), a fost aceea, dacă este recunoscut acest drept și minorităților naționale. Nicolae Titulescu, alături de majoritatea covârșitoare a doctrinarilor, a dat un răspuns negativ acestei probleme considerând că este absurd a se atribui acest drept minorităților naționale întrucât ele fac parte dintr-o națiune. A da un răspuns pozitiv acestei problematice ar însemna crearea în plan internațional, în mod artificial a unei serii de conflicte legate de revendicările teritoriale pe care minoritățile naționale le-ar face. Finalitatea acestei acțiuni ar fi fragmentarea țărilor existente într-o multitudine de mici state întrucât, în principiu, nici o națiune nu este, "pură" ea cuprinzând mai multe minorități naționale. Exercițarea dreptului de a-și hotărâ singure soarta de către un popor aflat sub dominație străină are drept scop obținerea independenței și constituirea într-un stat național propriu. Tot în domeniul drepturilor omului, *Titulescu a respins întotdeauna orice discriminare, promovând o concepție democratică și umanistă a egalității indivizilor și statelor.*¹³ În lucrările sale a condamnat toate formele extremismului (hitlerism, fascism, bolșevism), reliefând că acestea constituie încălcări ale drepturilor omului. Personalitate complexă a secolului XX, profesor universitar, om politic și, poate, cel mai mare diplomat al Europei interbelice, Nicolae Titulescu rămâne în conștiința specialiștilor și nu numai a lor, patriotul ardent și deopotrivă, precursorul Europei Unite, dușmanul de moarte al războiului și neobositul constructor al ideii de pace¹⁴.

¹⁰Nicolae Titulescu, Discursuri, Editura Științifică, București, 1967, p. 333.

¹¹Pro și contra - Titulescu, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 145.

¹²Nicolae Titulescu, Pleoarii pentru pace, Editura Enciclopedică, București, 1996, p.121.

¹³George Potra, Titulescu spre țara dreptilor, Editura Fundației Universitatea pentru toți, Slatina, 2001, p. 113.

¹⁴Nicolae Titulescu, Eșu despre o teorie generală a drepturilor eventuale, Editura Fundația Europeană Titulescu - Filiala Craiova, 2002, pg.10.